

Оксана Протас

*канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи*

Михнюк Людмила

*магістрант I курсу спеціальності «Соціальна робота»
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ*

ВЕДЕННЯ ВИПАДКУ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Актуальність проблеми. В сучасних умовах зростання кількості дітей, які залишилися без належного батьківського піклування та виховання, складність обставин їх життєдіяльності, обумовлюють потребу в наданні їм кваліфікованої комплексної допомоги.

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей є закладами системи соціального захисту, що вирішують завдання реабілітаційно-корекційної роботи, орієнтуючи її як на дитину, так і її сім'ю. Ці заклади мають значний потенціал щодо захисту прав дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Проте їх можливості можуть зрости, якщо основою діяльності стане професійна комплексна допомога дитині. Постає питання необхідності створення та впровадження цілісної системи допомоги дітям, що опинилися у складних життєвих обставинах у закладах соціального захисту.

Саме технологія ведення випадку, у процесі якої фахівець аналізує потреби дитини та її сім'ї, організовує, координує, домагається надання, відслідковує отримання й оцінює ефективність послуг, дає змогу покращити якість життєдіяльності дитини та сім'ї. Вона спрямовується на подолання фрагментарного підходу до надання допомоги дітям між системами

соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, психологічної та юридичної допомоги. Ця технологія може варіюватися залежно від конкретних умов роботи установи та цільової групи, на котру скерована допомога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти ведення випадку як методу та технології роботи з дитиною та сім'єю, що опинилися в складних життєвих обставинах досліджували: О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, З. Кияниця, О. Мороз, М. Сидорчук, І. Трубавіна та ін. Особливості ведення випадку фахівцями центрів соціально-психологічної реабілітації висвітлювали у працях: Л. Гурковська, Т. Журавель, І. Петрочко та ін.

Мета статті – охарактеризувати особливості ведення випадку як ефективної технології роботи з дітьми в умовах центру соціально-психологічної реабілітації.

Виклад основного матеріалу. Ведення випадку є однією із основних технологій надання допомоги дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах. У соціальній роботі цю технологію вчені пов'язують з поняттям “соціальний випадок”, що передбачає врахування не лише несприятливої життєвої ситуації, а дитину та її сім'ю, на вирішення чийх проблем він спрямований. Фахівець соціальної сфери приділяє увагу як дитині, так і її оточенню, представляє й захищає їх інтереси в різних установах [4, с. 74].

Ведення випадку — це об'єднуюча технологія в роботі соціального працівника, бо враховує й інтегрує в собі інші технології, а саме: оцінювання, оцінки потреб, раннього втручання, роботи з клієнтом, надання послуг тощо. Ці технології є етапами технології ведення випадку, саме тому її можна вважати політехнологічною. Індикатор ефективності впровадження технології ведення випадку — результативність означених технологій. Як технологія, вона спрямована на забезпечення послідовності та доступності послуг з урахуванням відповідності їхньої інтенсивності до реальних потреб дитини та сім'ї та орієнтується на можливості, наявні ресурси стану системи соціального обслуговування, підтримки, надання послуг. Існують різні моделі ведення випадку: мультидисциплінарна, трансдисциплінарна,

міждисциплінарна (міжпрофесійна), в основі яких лежить командний підхід до координації послуг, що підсилює ефективність цієї технології [2, с. 30].

Технологія ведення випадку в умовах центру соціально-психологічної реабілітації має спрямовуватися на врахування умов роботи закладу, характеристик вихованців, їх проблем, життєвих обставин, оточення. Така робота є тривалою, у якій усі кроки мають бути послідовними.

Учені виділяють основні принципи ведення випадку: професіоналізм спеціалістів; пріоритет інтересів дитини; активна участь дитини у веденні випадку; розвиток її потенціалу; конфіденційність інформації про дитину; залучення інших фахівців; послідовність етапів допомоги; відповідальність; використання ресурсів громади; оцінка ефективності допомоги [2, с. 30].

Серед дітей, які перебувають у таких закладах, є ті, котрі: із сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах; з прийомних сімей / ДБСТ; сімей усиновителів; малозабезпечених; багатодітних; з сімей, де батьки з асоціальною поведінкою, байдуже ставляться до виховання дітей чи з психічними захворюваннями; “діти вулиці”, які не мають постійного місця проживання через втрату батьків, продаж житла; котрих вигнали з дому; діти з відхиленнями у психічному й особистісному розвитку; діти-втікачі з навчально-виховних закладів; діти, які зазнали психологічного, фізичного чи сексуального насильства; мігранти, діти-роми та ін [3; 5].

Основними проблемами вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації є: жорстоке поводження в сім'ї, пережите насильство, залучення до найгірших форм праці; втрата батьків; загубленість / підкинутість; наркотична залежність; функціональні обмеження; ВІЛ-інфікованість; девіантна поведінка; конфлікти з іншими [3, с. 174].

Ученими виокремлено такі особливості вихованців соціально-психологічного реабілітаційного центру: емоційні порушення (агресивність, конфліктність); інтелектуальні порушення (низький рівень розвитку пізнавальних процесів; навчальної мотивації); соціальні порушення (проблеми взаємостосунків); прояви девіантної поведінки; асоціальність [3; 5].

Ведення випадку вихованця центру соціально-психологічної реабілітації здійснюється командою фахівців (соціальні працівники, педагоги-вихователі, психологи, медичні фахівці), які долучаються до надання комплексної допомоги на різних етапах. Обов'язковою умовою ефективності ведення випадку є їх спільні зустрічі з різних питань: обговорення результатів оцінки потреб дитини, складання плану роботи з нею, його виконання тощо [4; 5].

У результаті аналізу праць учених з теоретичних та практичних аспектів технології ведення випадку [2; 4], та враховуючи умови роботи центру соціально-психологічної реабілітації, характеристики вихованців, нами визначено такі етапи ведення випадку: встановлення контакту з дитиною, яка потребує допомоги; оцінка її стану та комплексна оцінка потреб і проблем дитини; прогнозування та планування роботи, залежно від специфіки проблем дитини (індивідуальний план); надання допомоги різними фахівцями; проведення різних заходів і їх координація; моніторинг комплексної допомоги дитині; оцінка втручання; закриття випадку.

До обов'язків соціальних працівників, які займаються веденням конкретного випадку, входять дії, пов'язані з виконанням організаційної, координаційної, діагностичної, захисної та моніторингової функцій.

Планування роботи з випадком – це план по втручанням в проблему дитини / сім'ї, що визначає стратегію надання послуг з метою покращення життєвої ситуації дитини та сім'ї. Він об'єднує потреби, вибір дитини, завдання щодо подолання складних життєвих обставин. До розробки плану залучаються спеціалісти, а саме: соціальний працівник, психолог, медичний працівник, соціальний педагог та ін. За координацію роботи мультидисциплінарної команди та виконання плану відповідає соціальний працівник [5, с. 10].

Ураховуючи умови роботи центру соціально-психологічної реабілітації, характеристики вихованців, планом ведення випадку дитини педагогом можуть бути: формування знань, умінь, навичок відповідно віку; виховання мотивації до навчання; забезпечення добрих взаємовідносин з іншими; активна участь в

дозвільних заходах та ін. Планом ведення випадку дитини психологом може бути: вивчення та корекція особистісної сфери (самооцінка, цінності, акцентуації характеру); емоційно-вольової сфери; когнітивної сфери (мислення, пам'ять, увага); мотиваційної сфери; комунікативної сфери (стиль спілкування і ставлення до членів сім'ї та оточення). Ведення випадку медичним працівником може бути таким: оцінка стану здоров'я дитини; функціональна діагностика; забезпечення належного лікування; виявлення та корекція шкідливих звичок; проведення медичного консилиуму [4, с. 125].

Результати ведення випадку оцінюють через певні інтервали, залежно від його складності, специфіки та етапу. Випадок закривають, якщо виконано всі завдання, дитина пододала кризову ситуацію й повернулася в біологічну сім'ю чи була влаштована в одну із сімейних форм виховання.

Висновки. Отже, технологія ведення випадку вихованців центру соціально-психологічної реабілітації дає змогу фахівцям поетапно надавати допомогу, з урахуванням індивідуальної ситуації дитини, її потреб, проблем, поєднувати педагогічну, правову, психологічну, медико-оздоровчу та соціальну допомогу, які базуються на діагностичній основі, індивідуальній корекції й терапії, навчально-виховній діяльності, що забезпечують права та інтереси кожної дитини. Така діяльність буде ефективною з-за умови професіоналізму та комплексного підходу фахівців, які долучаються до роботи на різних етапах, узгодженої взаємодії між ними задля надання допомоги дітям.

Література

1. Державна доповідь про становище дітей в Україні “Соціальний захист дітей, які проживають у сім'ях, що опинилися у складних життєвих обставинах” / Міністерство соціальної політики, Державний інститут сімейної та молодіжної політики. Київ. 2013. С. 46–69.
2. Зверева І. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І. Зверевої. К.: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

3. Капська А. Соціальний супровід різних категорій сімей і дітей: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 232 с.

4. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям : метод. посіб. / Авт.: О. Безпалько; Л. Гурковська; Т. Журавель та ін. / За ред. І. Зверевої, Ж. Петрочко. Київ: Видавничий дім “КАЛИТА”, 2010. 376 с.

5. Сидорчук М. Соціально-педагогічні умови самоактуалізації старших підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації: автореф. дис. ...канд. пед. наук. Київ. 2016. 21 с.